

LUNDS
UNIVERSITET

Tidig diagnos och framtidsspaning om prevention av typ 1 diabetes

---

HELENA ELDING LARSSON

PROFESSOR I AUTOIMMUNA SJUKDOMAR, LUNDS UNIVERSITET

BARNLÄKARE, VO BARNMEDICIN, SKÅNES UNIVERSITETSSJUKHUS

Ansvarig för programmet på barndiabetesteamens årliga utbildningsdag
arrangerad av Sanofi

Föreläsning diabetesdag i Norge arrangerad av Novo Nordisk

LUNDS
UNIVERSITET

- Vad händer innan klinisk typ 1 diabetes
  - autoantikroppar och endotyper
  - stadier av typ 1 diabetes
- Screening och uppföljning
- Prevention och intervention
- Nya behandlingsmöjligheter

Vad händer innan klinisk typ 1 diabetes?

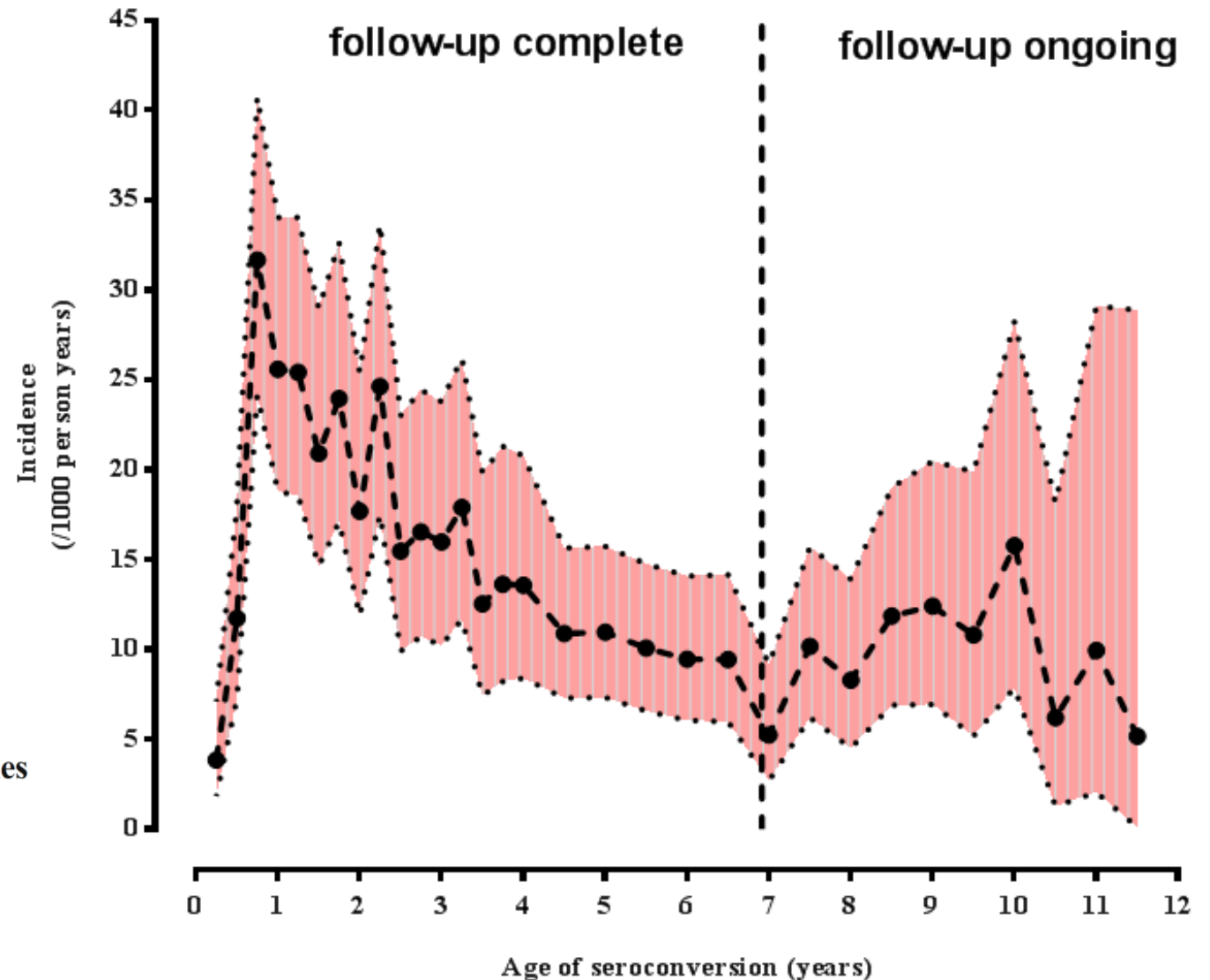

Autoantikroppar som
mått på den autoimmuna
processen kommer tidigt i
livet

The 6 year incidence of diabetes-associated autoantibodies in genetically at-risk children: the TEDDY study

Jeffrey P. Krischer · Kristian F. Lynch · Desmond A. Schatz · Jorma Ilonen ·
Åke Lernmark · William A. Hagopian · Marian J. Rewers · Jin-Xiong She ·
Olli G. Simell · Jorma Toppari · Anette-G. Ziegler · Beena Akolkar ·
Ezio Bonifacio · the TEDDY Study Group

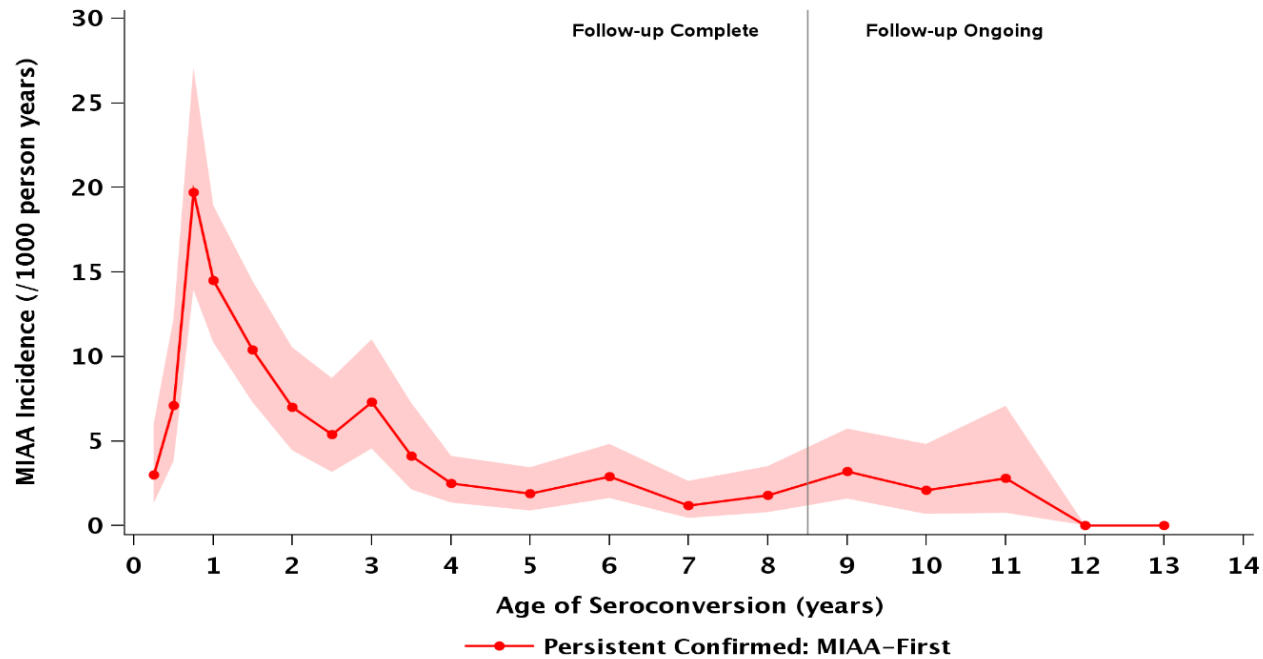
Diabetologia. 2015; 58(5):980-7. doi: 10.1007/s00125-015-3514-y

Två endotyper – olika förlopp – olika triggers?

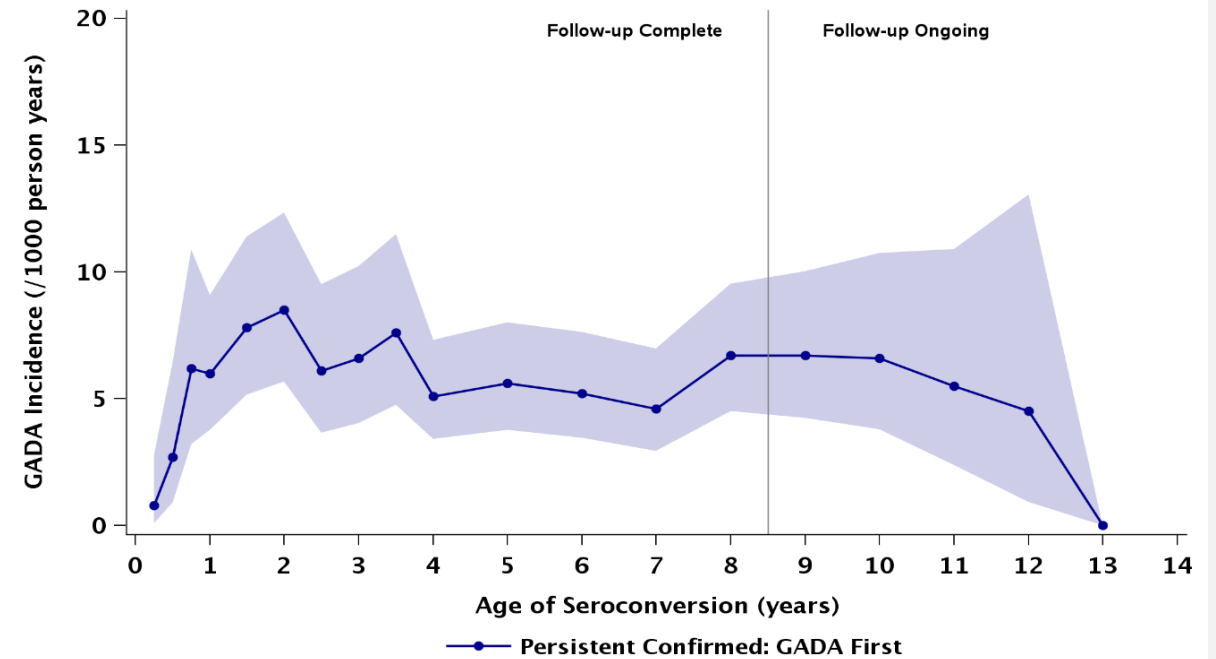
Autoantikroppar mot insulin som första autoantikropp

- Yngre barn
- Snabbare förlopp
- Associerat med DQ8

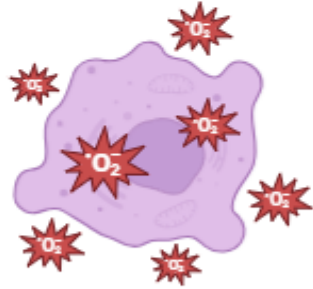
Autoantikroppar mot GAD som första autoantikropp

- Äldre barn
- Lite långsammare förlopp
- Oftare associerat med DQ2

Triggers

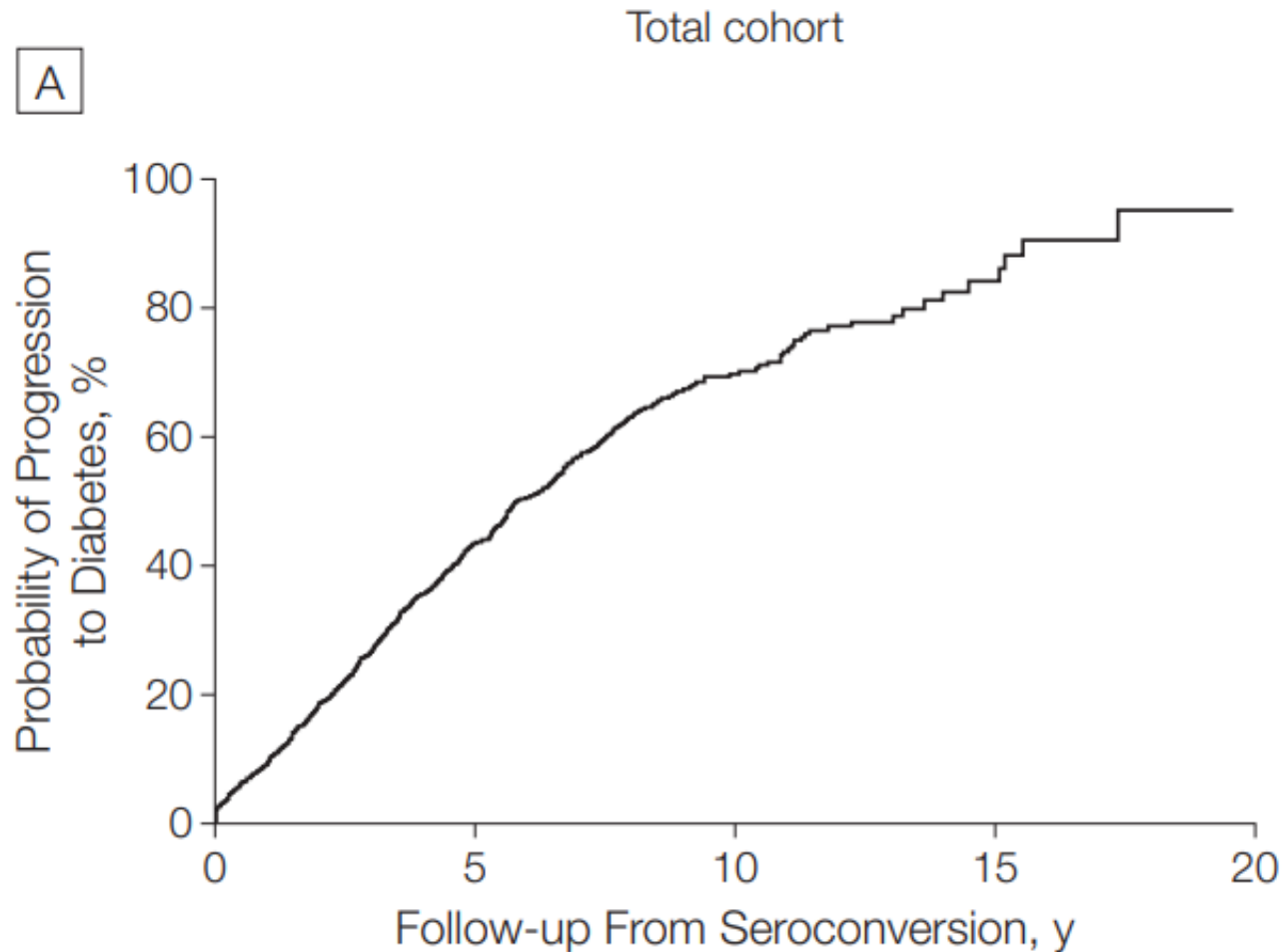
Virus, tillväxt, olika dietfaktorer och stress fortsatt misstänkta –
men multipla triggers och olika triggers för IAA-first och GADA-first

Förloppet – stadier

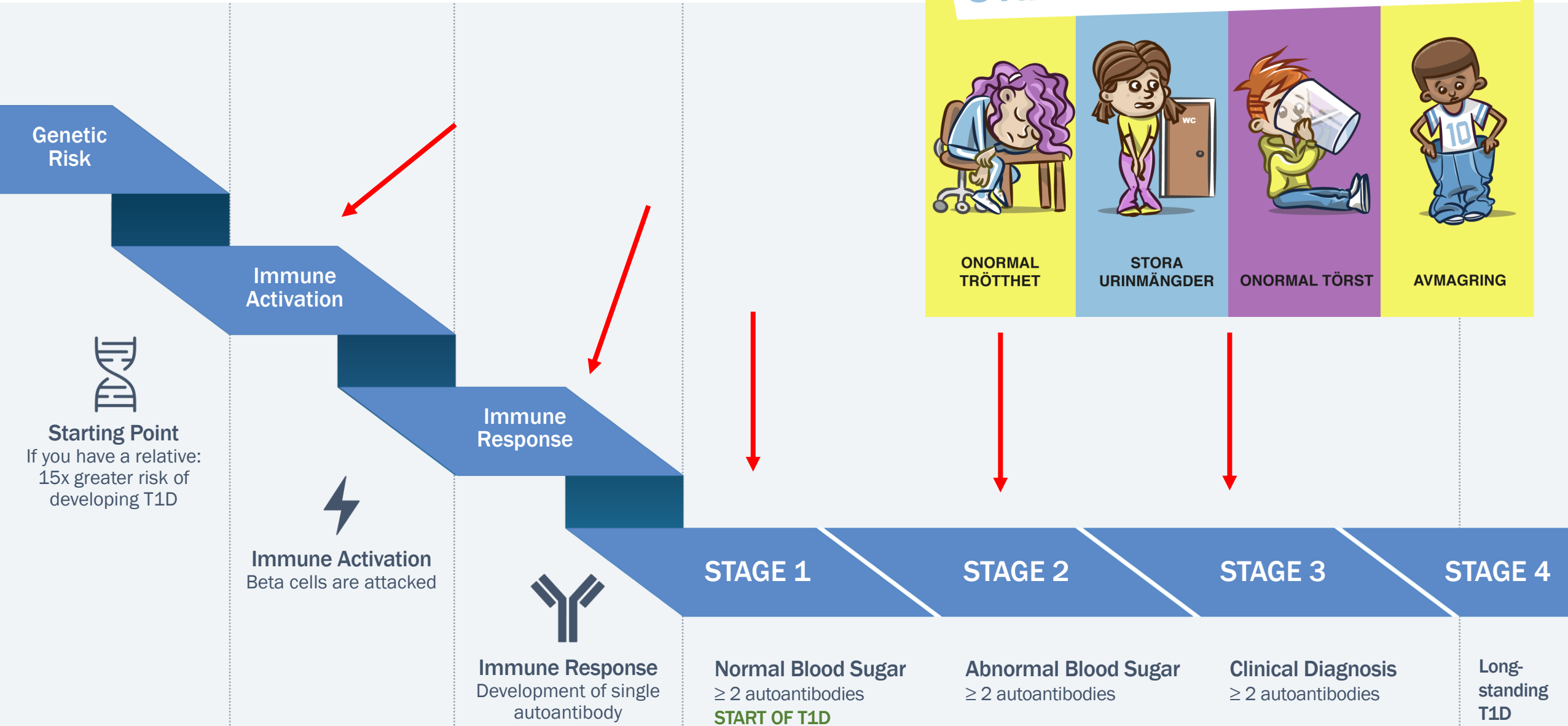

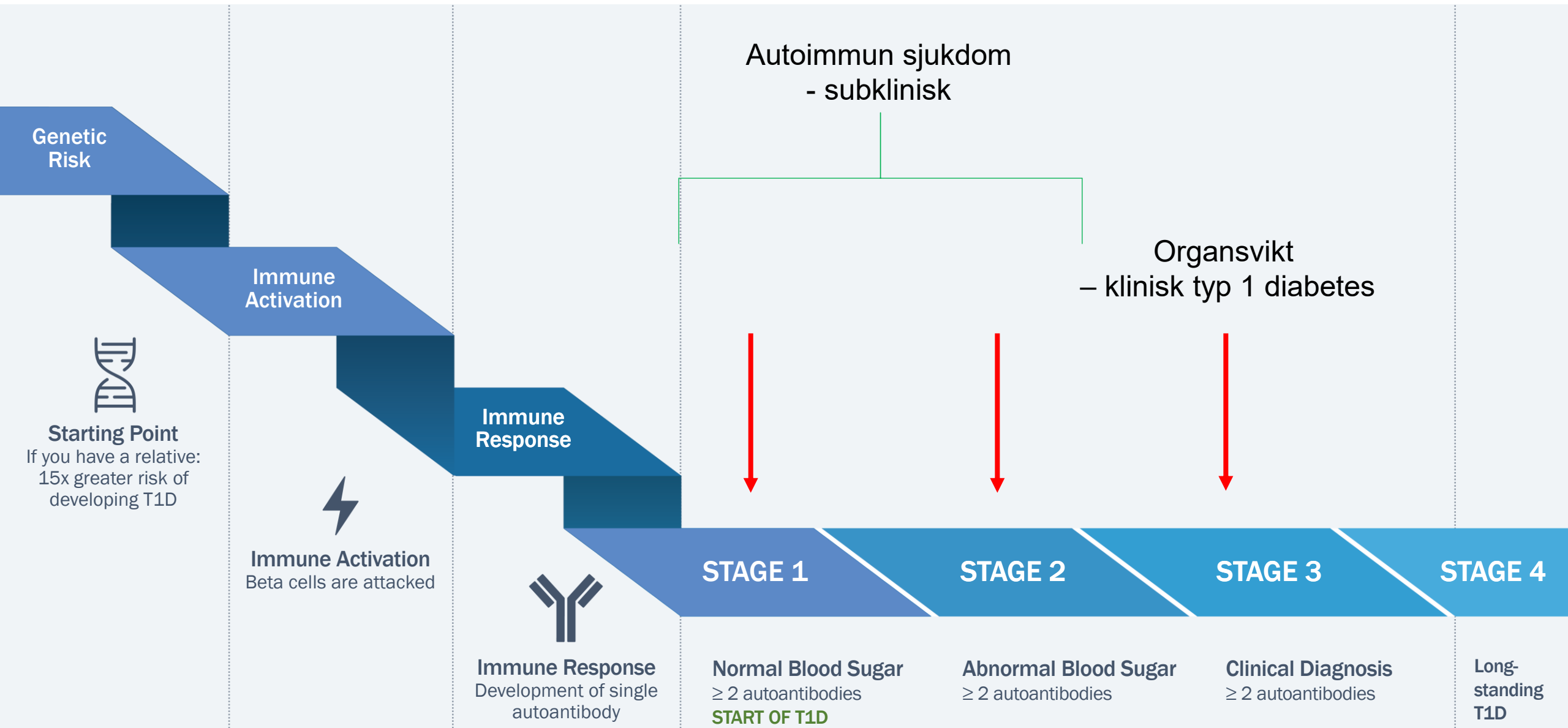
Multipla autoantikroppar är ett led mot klinisk typ 1-diabetes

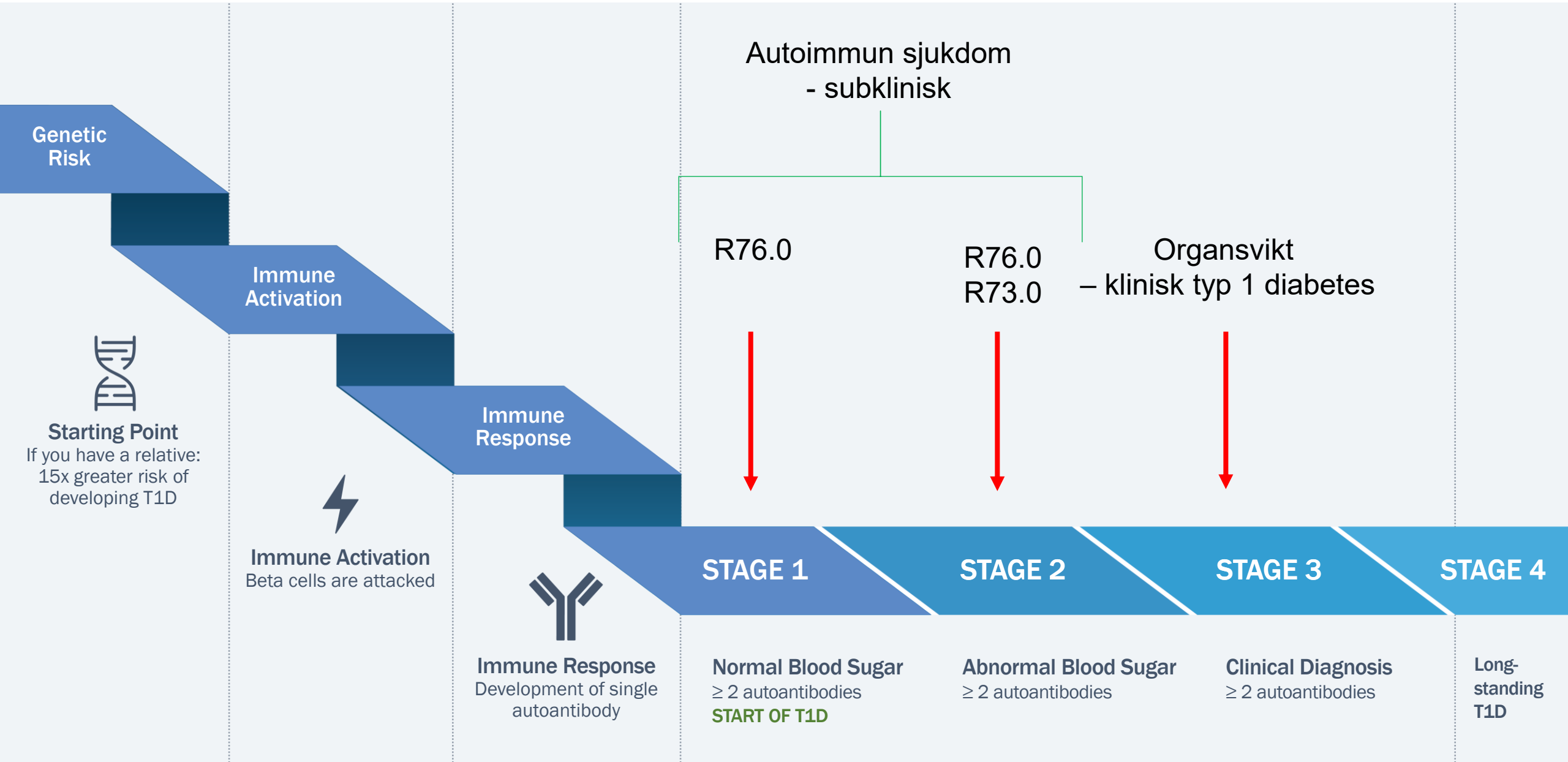
Ziegler et al JAMA 2013: 309(23):2473-2479

Typ 1-diabetes olika stadier

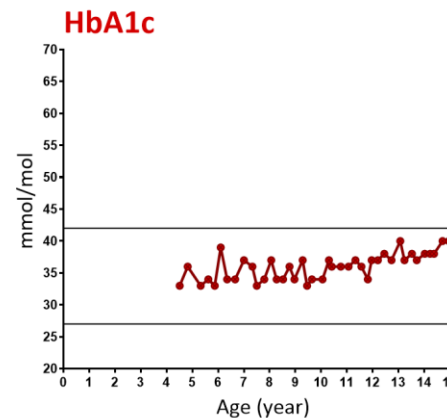
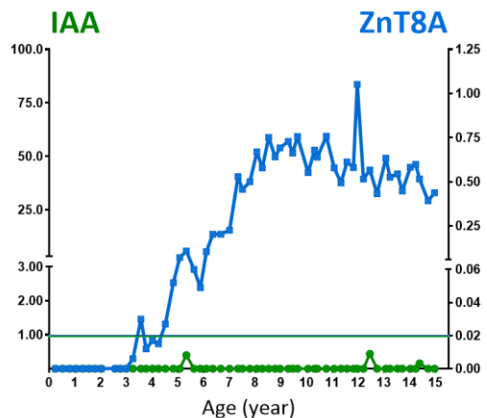
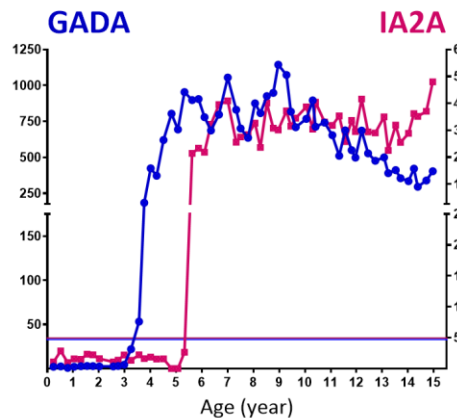

Diagnoskoder som kan användas idag

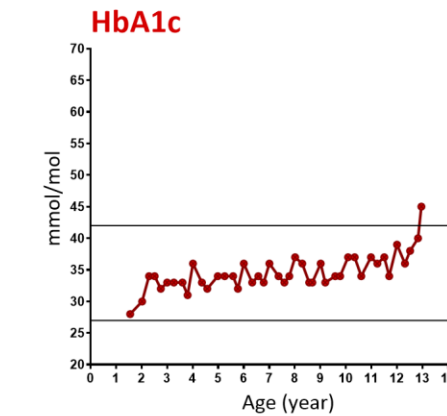
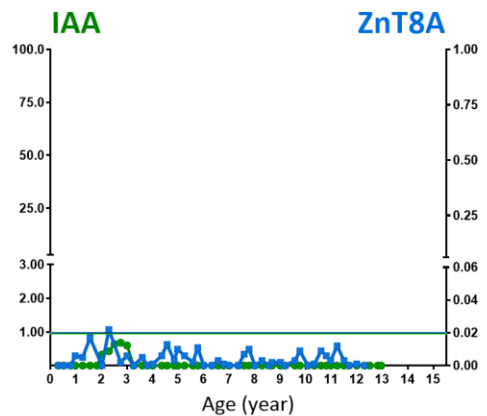
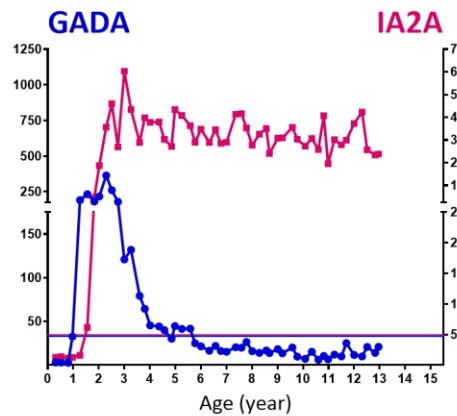

Barn 1
GADA

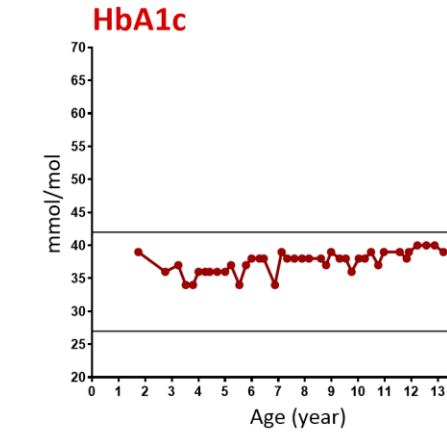
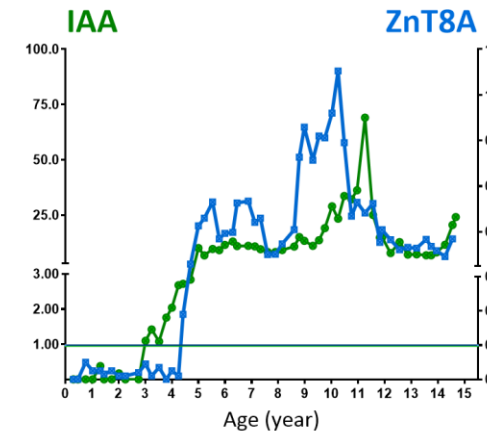
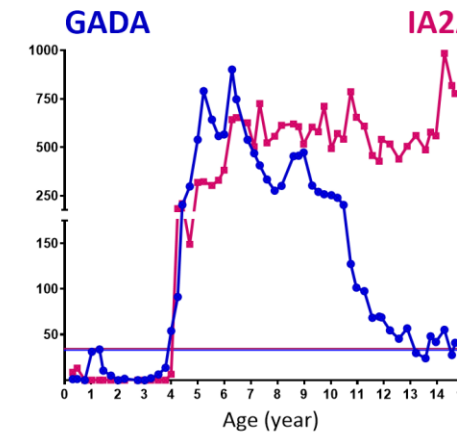
Diagnos:
GADA, IA-2A och ZnT8A

Barn 2
GADA

Diagnos:
IA-2A (1 ak)

Barn 3
IAA

Diagnos:
IA-2A, IAA, ZnT8A

LUNDS
UNIVERSITET

Screening för typ 1 diabetes

Är screening framtiden?

Olika typer av screening

Genetisk screening

Screening för autoantikroppar

Genetic Risk

Immune Activation

Immune Response

STAGE 1

STAGE 2

STAGE 3

STAGE 4

Starting Point
If you have a relative:
15x greater risk of
developing T1D

Immune Activation
Beta cells are attacked

Immune Response
Development of single
autoantibody

Normal Blood Sugar
≥ 2 autoantibodies
START OF T1D

Abnormal Blood Sugar
≥ 2 autoantibodies

Clinical Diagnosis
≥ 2 autoantibodies

Long-standing T1D

Genetisk screening vid födelsen

- Genom att kombinera olika gener kan vi hitta barn med över 10 % risk att tidigt utveckla typ 1 diabetes
- Missar samtidigt 50 % - de som insjuknar med lägre genetisk risk
- Bra om man vill hitta riskpopulationer

Screening för autoantikroppar

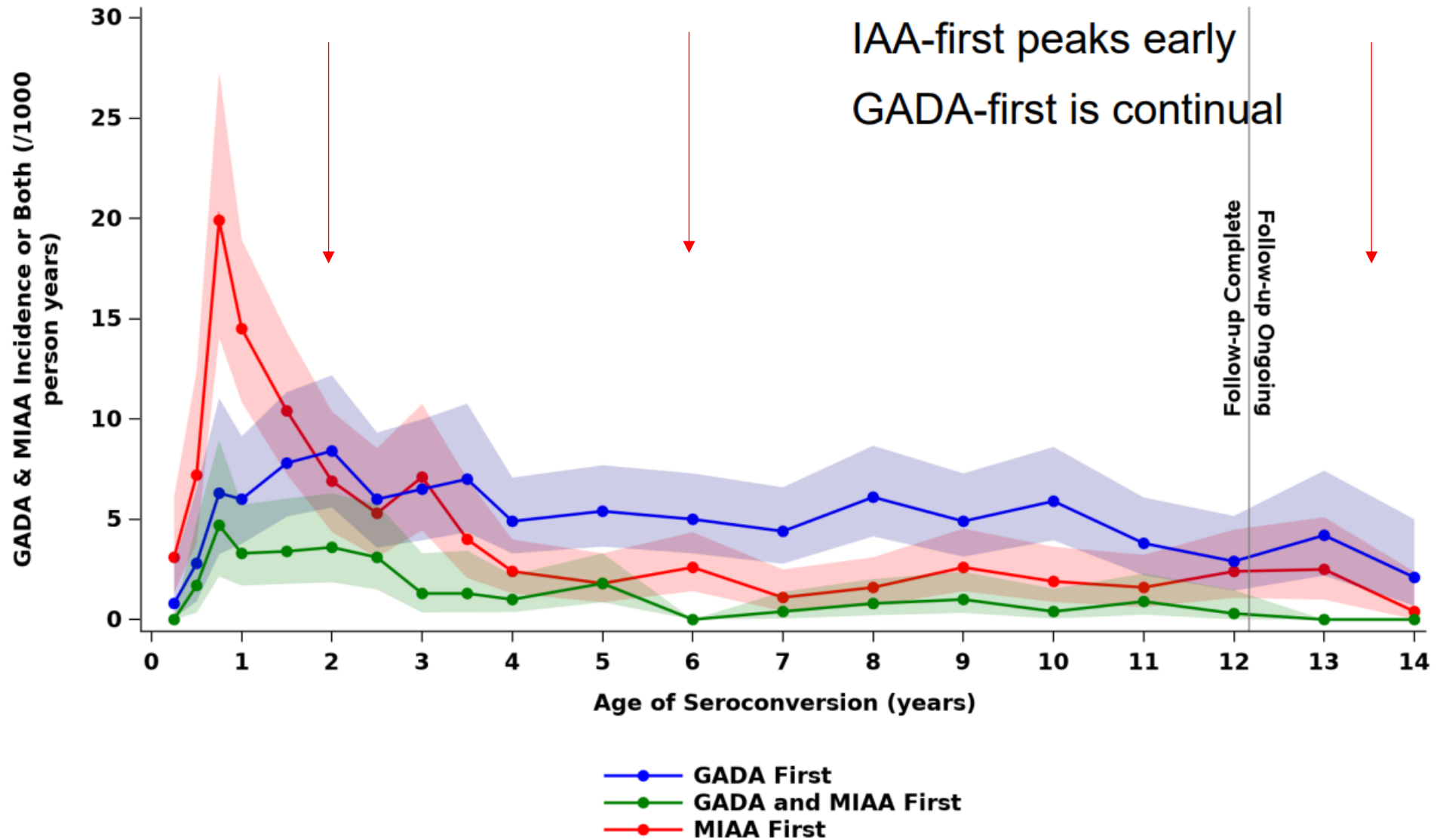
- Två eller fler autoantikroppar = typ 1 diabetes stadie 1 eller 2
- En isolerad autoantikropp = ca 15 % risk

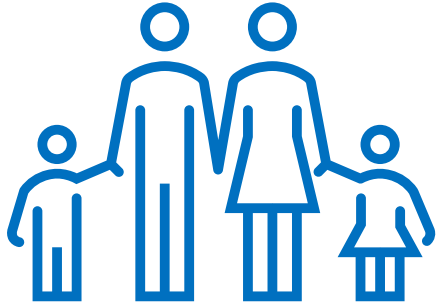
När/vem/hur?

När?

Vem?

Förstagsradssläktingar/riskpopulationer

”Case finding” – hittar fler fall men
missar många

Allmän screening

Kostar mer – hittar färre fall –
men kan hitta alla

Var?

Hemtester

BVC/vårdcentraler/skola

Sjukhus

Hur?

- Screening med autoantikroppar mot flera sjukdomar?
  - Kan vara hälsoekonomiskt gynnsamt
  - Hittar fler då man får med familjer med hereditet för flera autoimmuna sjukdomar
- Flera autoantikroppar kan nu köras i ett enda prov

Varför?

UPPFÖLJNING AV BARN MED AUTOANTIKROPPAR

```
graph TD; A([UPPFÖLJNING AV BARN MED AUTOANTIKROPPAR]) --> B[TIDIG DIAGNOS]; A --> C[TIDIG INTERVENTION – SPARA BETACELLER?]; C --> D[PREVENTION?];
```

TIDIG DIAGNOS

TIDIG INTERVENTION – SPARA
BETACELLER?

PREVENTION?

Barn som screenats och följts insjuknar tidigt och utan ketoacidosis

Reduced Prevalence of Diabetic Ketoacidosis at Diagnosis of Type 1 Diabetes in Young Children Participating in Longitudinal Follow-Up

Larsson HE, Vehik K, Bell R, Dabelea D, Dolan L, Pihoker C, Knip M, Veijola R, Lindblad B, Samuelsson U, Holl R, Haller MJ, on behalf of the TEDDY Study Group, SEARCH Study Group, Swediabkids Study Group, DPV Study Group, and Finnish Diabetes Registry Study Group

Diabetes Care. 2011 November; 34(11): 2347-2352. Epub 2011 Oct 4. doi: 10.2337/dc11-1026

Published in final edited form as:

Pediatr Diabetes. 2014 March ; 15(2): 118–126. doi:10.1111/pedi.12066.

Children followed in the TEDDY study are diagnosed with type 1 diabetes at an early stage of disease

Helena Elding Larsson, MD, PhD¹, Kendra Vehik, PhD², Patricia Gesualdo³, Beena Akolkar, PhD⁴, William Hagopian, MD, PhD⁵, Jeffery Krischer, PhD², Åke Lernmark, PhD¹, Marian Rewers, MD, PhD³, Olli Simell, MD, PhD⁶, Jin-Xiong She, PhD⁷, Anette Ziegler, MD⁸, Michael J Haller, MD⁹, and TEDDY Study Group*

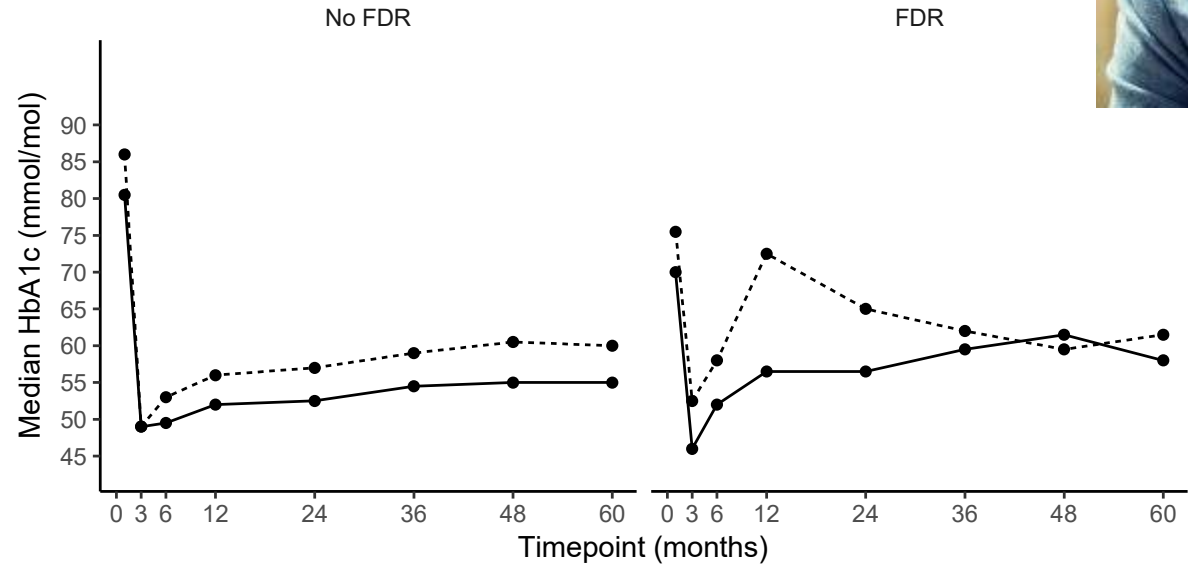
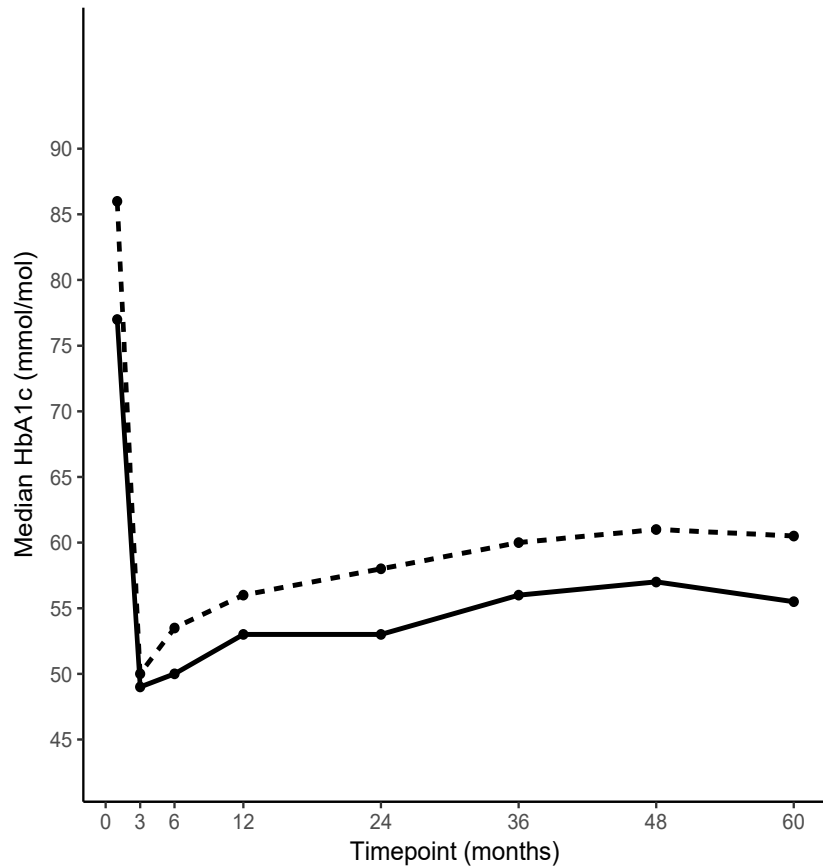
Diabetologia (2023) 66:1633–1642
<https://doi.org/10.1007/s00125-023-05953-0>

ARTICLE

Children diagnosed with presymptomatic type 1 diabetes through public health screening have milder diabetes at clinical manifestation

Sandra Hummel^{1,2,3,4} · Johanna Carl¹ · Nadine Friedl¹ · Christiane Winkler^{1,2,3} · Kerstin Kick⁴ · Joanna Stock¹ · Franziska Reinmüller⁴ · Claudia Ramminger¹ · Jennifer Schmidt³ · Dominik Lwowsky⁵ · Sonja Braig⁶ · Desiree Dunstheimer⁷ · Uwe Ermer⁸ · Eva-Maria Gerstl⁹ · Leonie Weber¹⁰ · Nicole Nellen-Hellmuth¹¹ · Susanne Brämwig¹² · Marina Sindichakis¹³ · Stefanie Tretter¹⁴ · Anja Lorrmann¹⁵ · Ezio Bonifacio^{2,16,17} · Anette-G. Ziegler^{1,2,3,4} · Peter Achenbach^{1,2,3,4} · for the Fr1da Study Group

Bättre HbA1c upp till 5 år efter diagnos

Diabetologia
<https://doi.org/10.1007/s00125-018-4706-z>

SHORT COMMUNICATION

Effect of screening for type 1 diabetes on early metabolic control: the DiPiS study

Markus Lundgren^{1,2} • Berglind Jonsdottir^{1,3} • Helena Elding Larsson^{1,3} • for the DiPiS study group

LUND
UNIVERSITET

Vad gör vi med de som har autoantikroppar?

Consensus Guidance for Monitoring Individuals With Islet Autoantibody-Positive Pre-Stage 3 Type 1 Diabetes

Moshe Phillip, Peter Achenbach, Ananta Addala, Anastasia Albanese-O'Neill, Tadej Battelino, Kirstine J. Bell, Rachel E.J. Besser, Ezio Bonifacio, Helen M. Colhoun, Jennifer J. Couper, Maria E. Craig, Thomas Danne, Carine de Beaufort, Klemen Dovc, Kimberly A. Driscoll, Sanjoy Dutta, Osagie Ebekozien, Helena Elding Larsson, Daniel J. Feiten, Brigitte I. Frohnert, Robert A. Gabbay, Mary P. Gallagher, Carla J. Greenbaum, Kurt J. Griffin, William Hagopian, Michael J. Haller, Christel Hendrickx, Emile Hendriks, Richard I.G. Holt, Lucille Hughes, Heba M. Ismail, Laura M. Jacobsen, Suzanne B. Johnson, Leslie E. Kolb, Olga Kordonouri, Karin Lange, Robert W. Lash, Åke Lernmark, Ingrid Libman, Markus Lundgren, David M. Maahs, M. Loredana Marcovecchio, Chantal Mathieu, Kellee M. Miller, Holly K. O'Donnell, Tal Oron, Shivajirao P. Patil, Rodica Pop-Busui, Marian J. Frewers, Stephen S. Rich, Desmond A. Schatz, Rifka Schulman-Rosenbaum, Kimber M. Simmons, Emily K. Sims, Jay S. Skyler, Laura B. Smith, Cate Speake, Andrea K. Steck, Nicholas P.B. Thomas, Ksenia N. Tonyushkina, Riitta Veijola, John M. Wentworth, Diane K. Wherrett, Jamie R. Wood, Anette-Gabriele Ziegler, and Linda A. DiMeglio

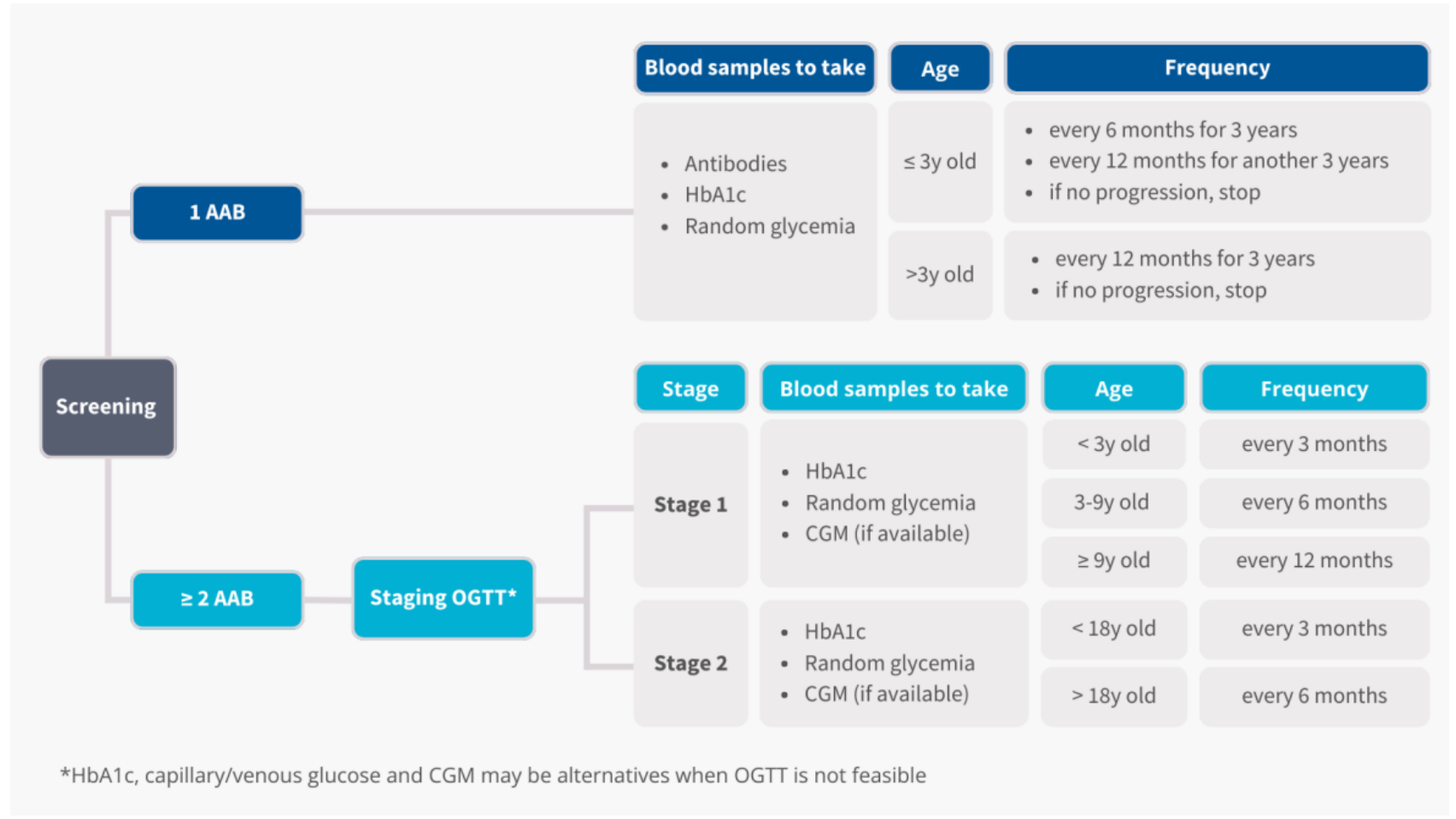
Diabetes Care 2024;47(8):1276–1298 | <https://doi.org/10.2337/doi24-0042>

Hormone Research in Paediatrics

Horm Res Paediatr , DOI: 10.1159/000543035
 Received: November 11, 2024
 Accepted: November 23, 2024
 Published online: December 11, 2024

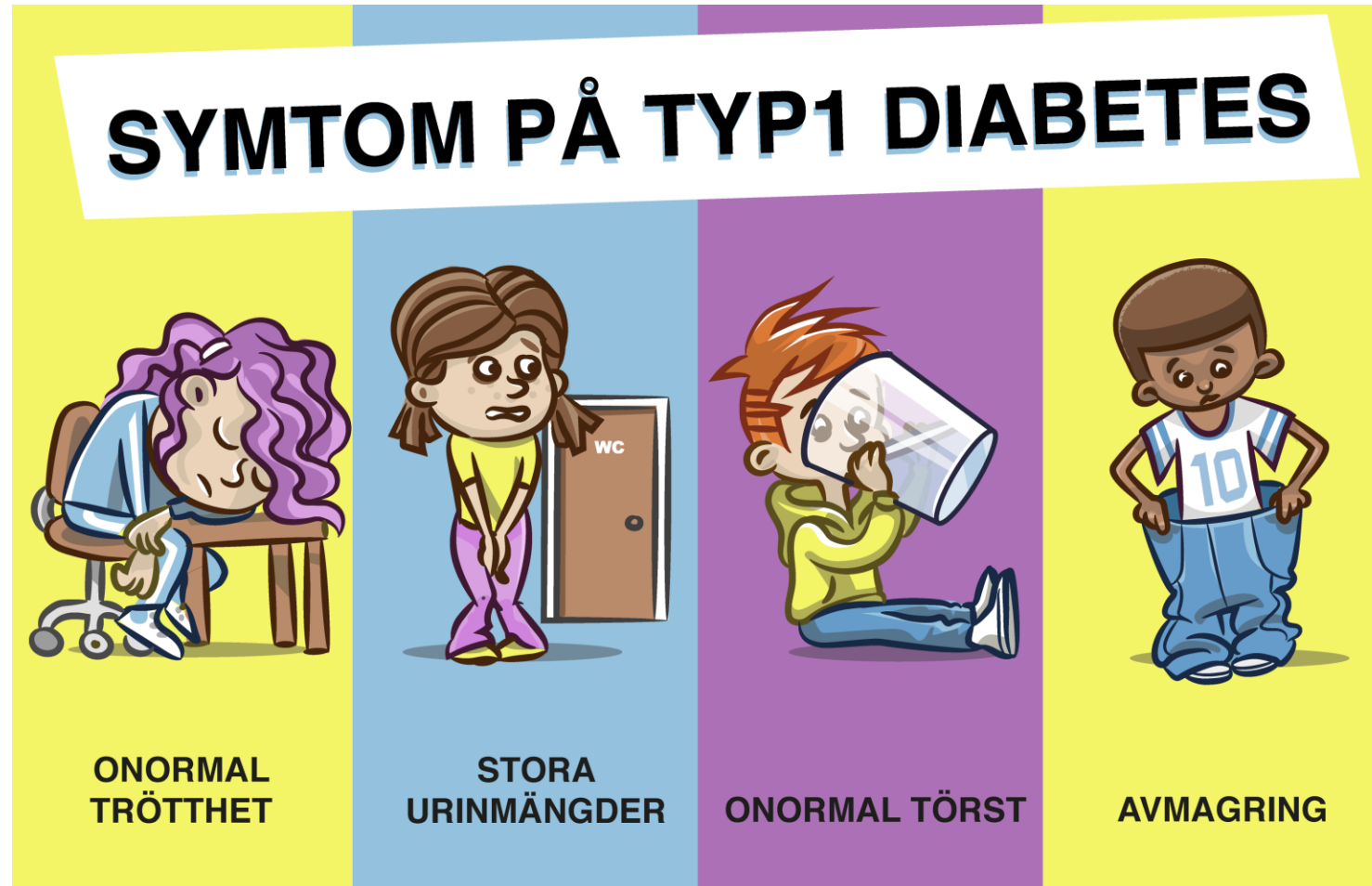
ISPAD Clinical Practice Consensus Guidelines 2024: Screening, Staging, and Strategies to Preserve Beta Cell Function in Children and Adolescents with Type 1 Diabetes

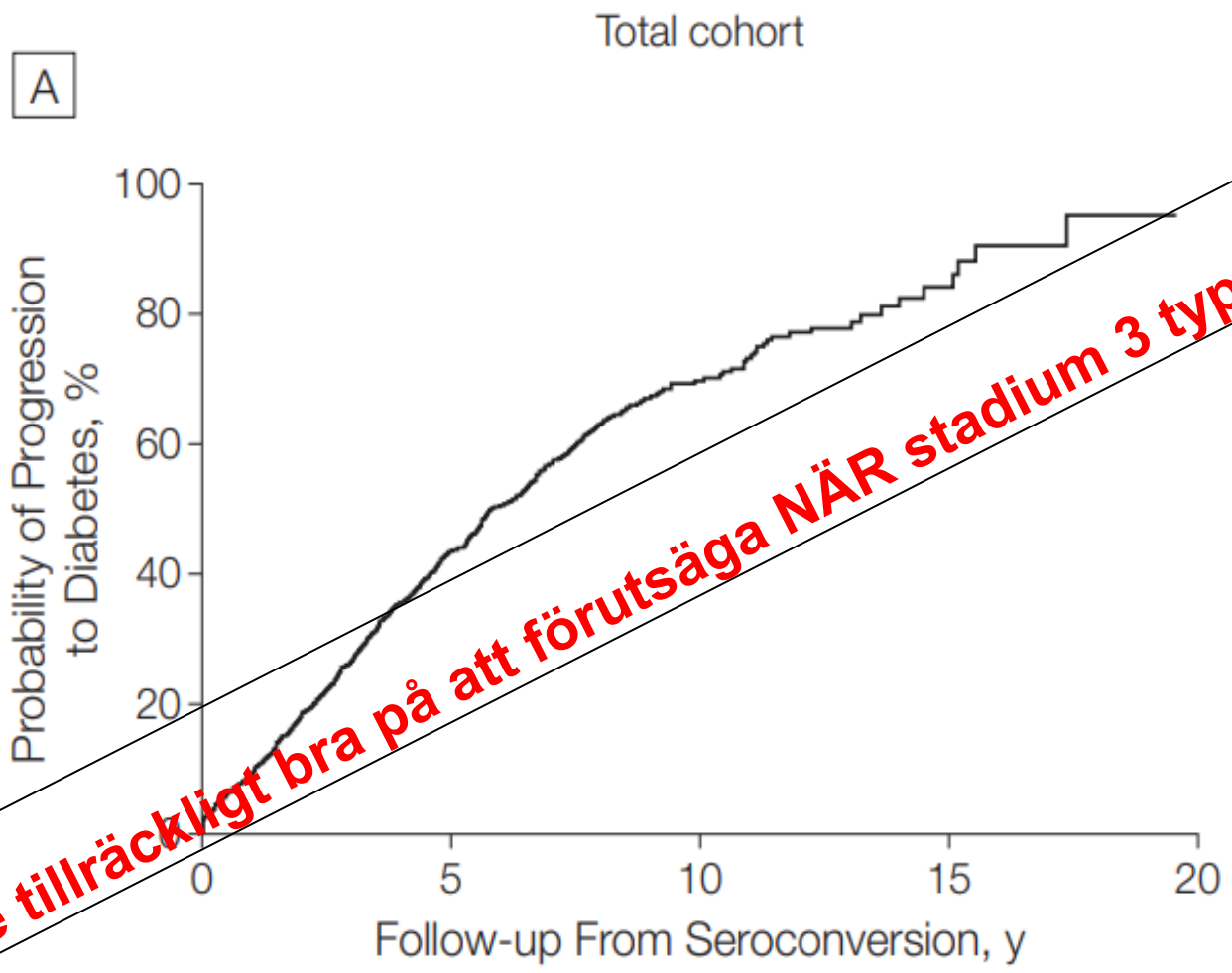
Haller MJ, Bell KJ, Besser REJ, Casteels K, Couper JJ, Craig ME, Elding Larsson H, Jacobsen L, Lange K, Oron T, Sims EK, Speake C, Tosur M, Ulivi F, Ziegler A-G, Wherrett DK, Marcovecchio ML

1 autoantikropp – omtesta – har det blivit multipla?
 2 eller fler autoantikroppar – staging och följ
 Information och utbildning
 Stöd för att minska oro
 Uppföljning för tidig diagnos
 Prevention?

Uppföljning, stöd och utbildning – viktigt!

Fortfarande inte tillräckligt bra på att förutsäga NÄR stadium 3 typ 1 diabetes uppstår

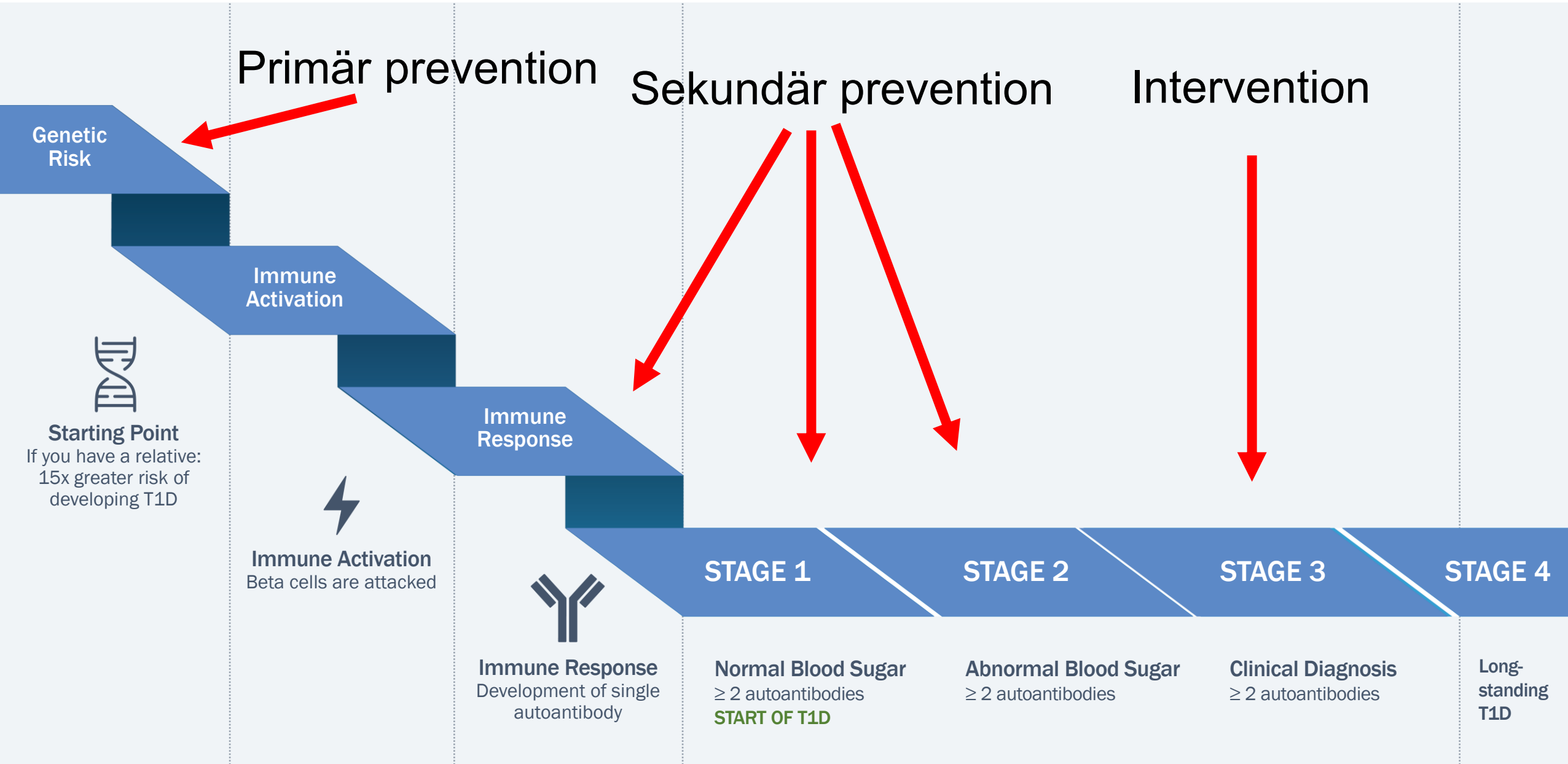

Kan vi förhindra eller fördröja typ 1 diabetes idag?

Typer av prevention

Primär prevention – att förhindra att processen börjar

- Friska barn
- Genetisk screening för att hitta högriskpopulationer
- Tidigare studier negativa resultat
- Flera studier på gång, bl a oralt insulin, probiotika, covidvaccin

Helena Elding Larsson,¹ Kendra Vehik,² Michael J. Haller,³ Xiang Liu,² Beena Akolkar,⁴ William Hagopian,⁵ Jeffrey Krischer,² Åke Lernmark,¹ Jin-Xiong She,⁶ Olli Simell,⁷ Jorma Toppari,^{7,8} Anette-G. Ziegler,⁹ and Marian Rewers,¹⁰ for the TEDDY Study Group*

Growth and Risk for Islet Autoimmunity and Progression to Type 1 Diabetes in Early Childhood: The Environmental Determinants of Diabetes in the Young Study

Diabetes 2016;65:1988–1995 | DOI: 10.2337/db15-1180

Intensive Dietary & Activity Counselling

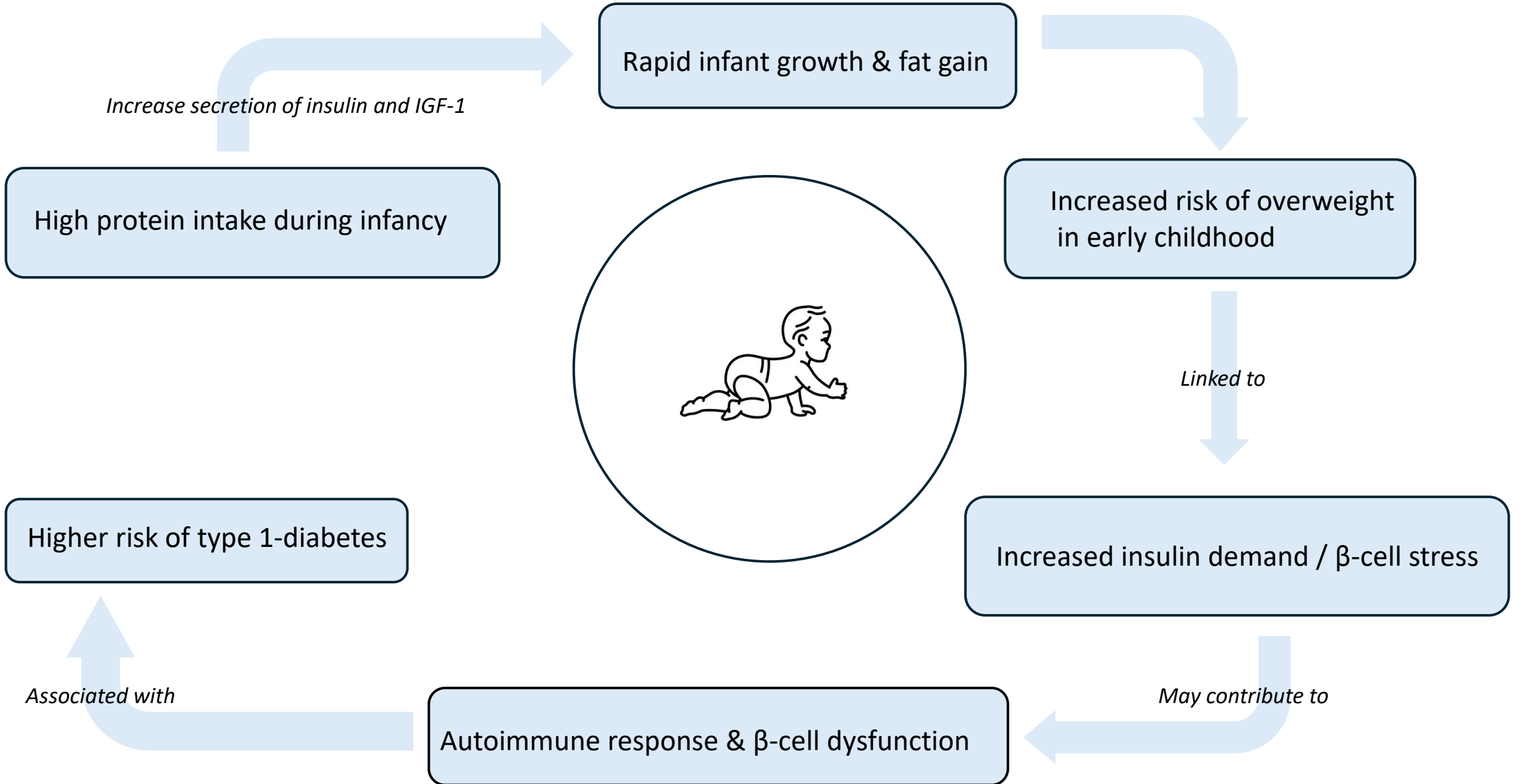
Hindawi
Pediatric Diabetes
Volume 2023, Article ID 3945064, 11 pages
<https://doi.org/10.1155/2023/3945064>

WILEY | Hindawi

Research Article

Dietary Intake and Body Mass Index Influence the Risk of Islet Autoimmunity in Genetically At-Risk Children: A Mediation Analysis Using the TEDDY Cohort

Carin Andrén Aronsson ,¹ Roy Tamura,² Kendra Vehik,² Ulla Uusitalo,² Jimin Yang,² Michael J. Haller,³ Jorma Toppari,^{4,5} William Hagopian,⁶ Richard A. McIndoe,⁷ Marian J. Rewers,⁸ Anette-G. Ziegler,⁹ Beena Akolkar,¹⁰ Jeffrey P. Krischer,² Jill M. Norris,¹¹ Suvi M. Virtanen,^{12,13,14} and Helena Elding Larsson ,^{1,15}

Prospective virome analyses in young children at increased genetic risk for type 1 diabetes

Kendra Vehik^{1*}, Kristian F. Lynch¹, Matthew C. Wong², Xiangjun Tian², Matthew C. Ross², Richard A. Gibbs³, Nadim J. Ajami², Joseph F. Petrosino², Marian Rewers⁴, Jorma Toppari^{5,6}, Anette G. Ziegler^{7,8,9}, Jin-Xiong She¹⁰, Ake Lernmark¹¹, Beena Akolkar¹², William A. Hagopian¹³, Desmond A. Schatz¹⁴, Jeffrey P. Krischer¹, Heikki Hyöty^{15,16}, Richard E. Lloyd² and the TEDDY Study Group¹⁷

Persisterande enterovirusinfektion hos barn = risk
Enterovirusvaccin?

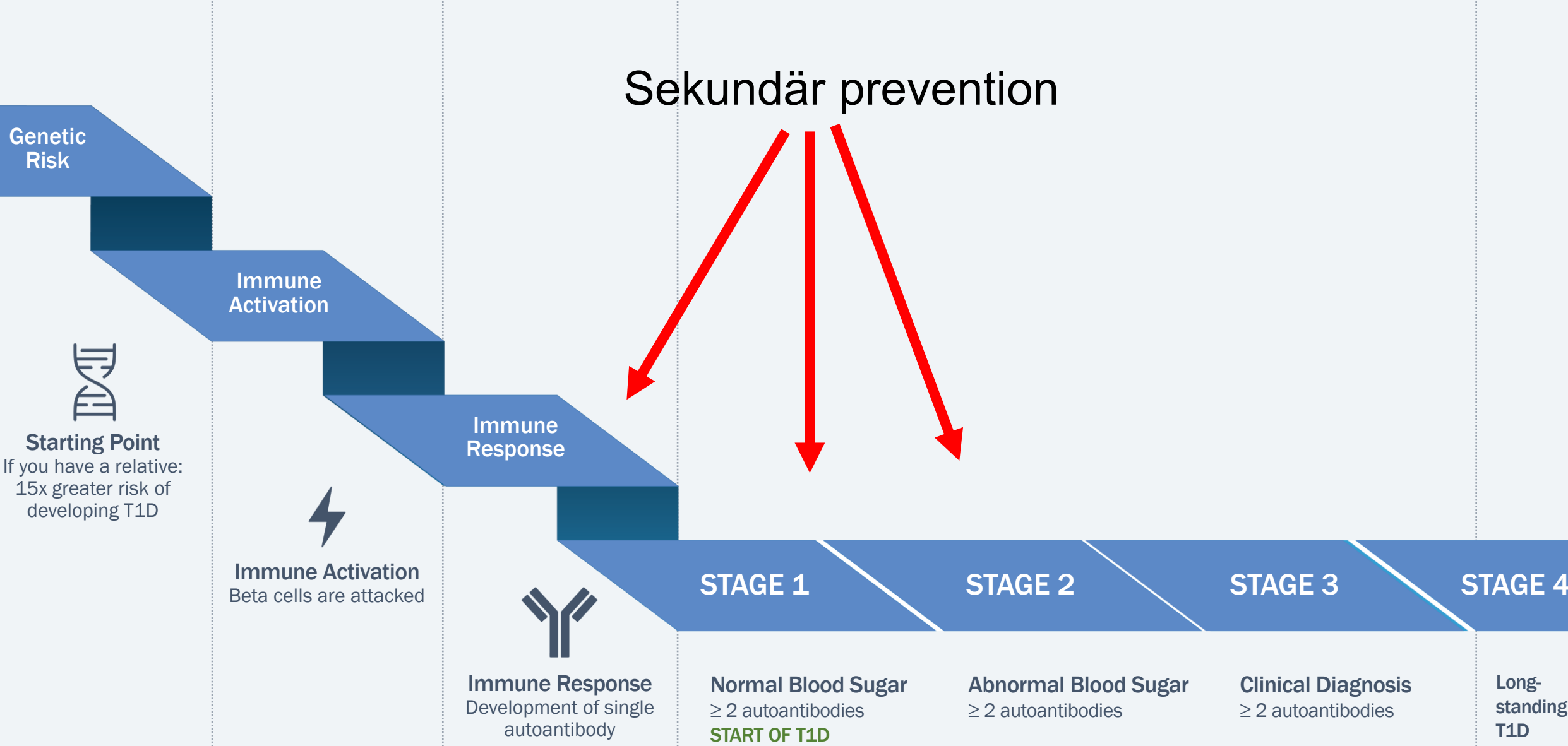

Sekundär prevention

Typer av prevention

<i>ENDIT</i>	PO	Nicotinamide	Relative, ICA+, normal OGTT	Stage 3	Unsuccessful
<i>DPT-1</i>	IV/ SC	Insulin	Relative, ICA+, IAA+, FPIR below threshold, 3-45y	Stage 3	Unsuccessful
<i>DPT-1</i>	PO	Insulin	Relative, ICA+, IAA+, FPIR above threshold, 3-45y	Stage 3	Unsuccessful*
<i>DIPP</i>	IN	Insulin	HLA risk, ≥ 2 AAb+ 1, 1-15y	Stage 3	Unsuccessful
<i>INIT-I</i>	IN	Insulin	Relative, ≥ 1 Ab, normal FPIR, 4-	FPIR change	Unsuccessful
<i>INIT-II</i>	IN	Insulin	Relative, Stage 1, FPIR above threshold, 4-30y	Stage 3	Unsuccessful
<i>Belgian Registry</i>	SC	Insulin	Relative, IA-2A+, 5- 40y	Stage 3	Unsuccessful
<i>EPPSCIT</i>	SC	Insulin	Relative, ≥ 2 AAb, 7-14y	Stage 3	Unsuccessful
<i>TN-07</i>	PO	Insulin	Relative, Stage 1 (IAA+ required), 3-45y	Stage 3	Unsuccessful*
<i>DiAPREV-II</i>	SC	GAD	Stage 1 (GADA+ required), 4-17y	Stage 3	Unsuccessful
<i>TN-18</i>	IV	Abatacept	Stage 1, 6-45y	Stage 2 or Stage 3	Unsuccessful
<i>TN-22</i>	PO	Hydroxy-chloroquine	Stage 1, 3-45y	Stage 2 or 3	Unsuccessful

Sekundär prevention

Många studier utan effekt

Många på gång

Sekundär prevention – lyckade och pågående

<i>Secondary Prevention</i>					
<i>TN-10</i>	IV	Anti-CD3	Stage 2, 8-45y	Stage 3	Successful
<i>Fr1da</i>	PO	Insulin	Stage 1, 2-12y	Immune responders then Stage 2/3	Ongoing
<i>TN-28</i>	IV	Low-dose ATG	Stage 2 + Presence of one high risk marker, 12-34y	Stage 3	Ongoing

Fler är på gång!

An Anti-CD3 Antibody, Teplizumab, in Relatives at Risk for Type 1 Diabetes

Kevan C. Herold, M.D., Brian N. Bundy, Ph.D., S. Alice Long, Ph.D., Jeffrey A. Bluestone, Ph.D., Linda A. DiMeglio, M.D., Matthew J. Dufort, Ph.D., Stephen E. Gitelman, M.D., Peter A. Gottlieb, M.D., Jeffrey P. Krischer, Ph.D., Peter S. Linsley, Ph.D., Jennifer B. Marks, M.D., Wayne Moore, M.D., Ph.D., Antoinette Moran, M.D., Henry Rodriguez, M.D., William E. Russell, M.D., Desmond Schatz, M.D., Jay S. Skyler, M.D., Eva Tsalikian, M.D., Diane K. Wherrett, M.D., Anette-Gabriele Ziegler, M.D., and Carla J. Greenbaum, M.D., for the Type 1 Diabetes TrialNet Study Group*

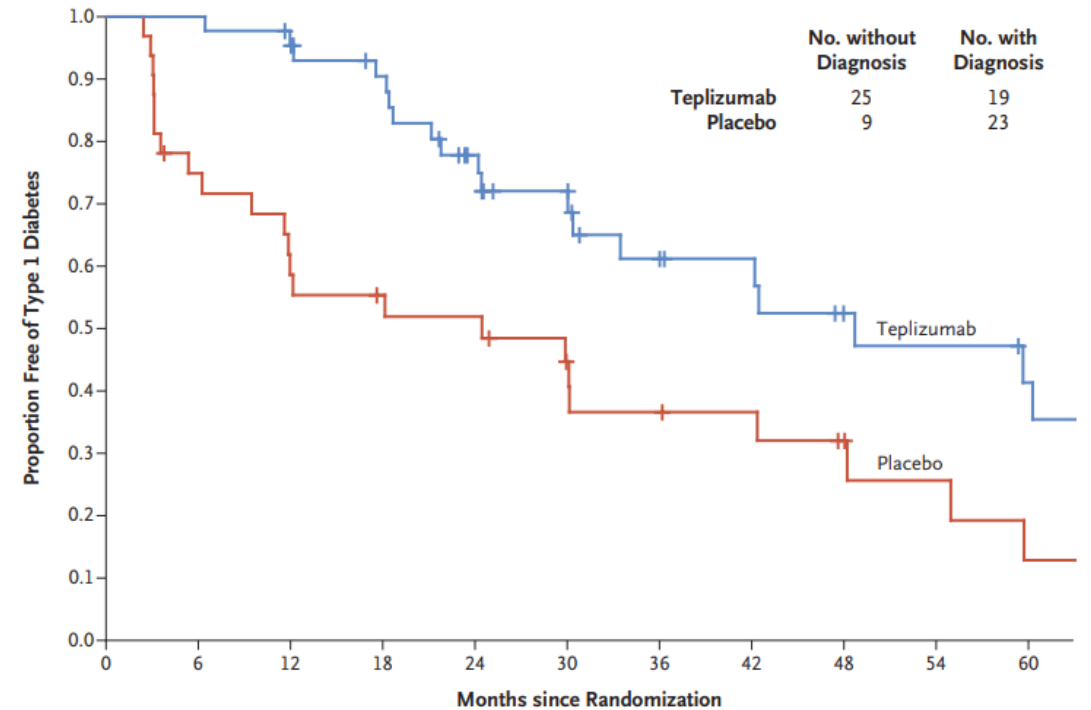
Godkänt av FDA för prevention av stage 3 T1D

Från 8 års ålder stage 2 T1D

Kan ges som Managed Access Program på licens i Europa

IV infusion 14 dagar

Biverkningar

No. at Risk

Teplizumab	44	44	40	36	27	21	15	14	10	9
Placebo	32	23	18	16	15	11	9	8	6	4

Men

-

för att hitta stadium 1 eller 2 krävs screening

-

är vi redo för det?

LUNDS
UNIVERSITET

Principer för screening - SoS

1. Viktigt hälsoproblem
2. Känt naturalförlopp
3. Symptomfri fas som går att upptäcka
4. Lämplig testmetod finns
5. Åtgärder som ger bättre effekt i en tidig fas än vid klinisk upptäckt
6. Screeningen ska minska dödlighet, sjuklighet eller funktionsnedsättning orsakad av tillståndet
7. Acceptabel testmetod
8. Klarlagda acceptabla åtgärder
9. Hälsovinster ska överväga negativa effekter
10. Godtagbart ur ett etiskt perspektiv
11. Kostnadseffektivitet ska ha värderats och bedömts rimlig
12. Information till deltagarna ska ha värderats
13. Organisatoriska aspekter – nationellt likvärdigt screeningprogram
14. Resursbehov och genomförbarhet
15. Plan för utvärdering

Orsakar screening och uppföljning oro?

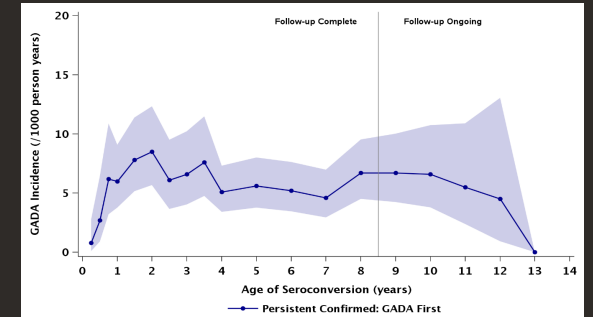
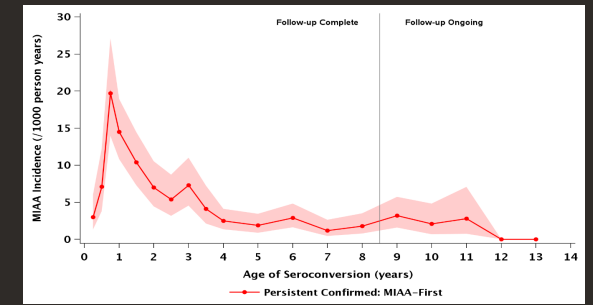

Framtidsspaning

Precisionsprevention/medicin

- Olika endotyper – olika prevention?
- Vacciner, diet/fysisk aktivitet, immuntolerans med fler antigen etc
- Kombination av olika metoder/läkemedel som kompletterar varandra – kan vi förlänga effekten?

Lyckade interventionsstudier – några till prevention?

Retixumab

Otelixizumab

Abatacept

Låg dos ATG

Golimumab

Baricitinib

Pleconaril
och ribavirin

Verapamil

Summering

Screening kommer – när, hur och vem behöver klarläggas och

Nya vacciner/diet/immuntolerans som primärprevention – olika för olika endotyper av typ 1 diabetes?

Kombinationer av immunmodulerande substanser som sekundärprevention? Olika beroende på gener och autoantikroppar?

Nya behandlingsstrategier vid stadium 3 typ 1 diabetes: kombinera insulin med beta-cellssparande läkemedel?

Frågor?